

Rekenkamercommissie

Postbus 6
4650 AA
STEENBERGEN

Onderzoeksopzet 'Duurzaamheid in de gemeente Steenbergen'

Inhoudsopgave

1. Aanleiding.....	3
2. Probleemanalyse	3
3. Doelstelling.....	4
3.1 Vraagstelling.....	4
3.2 Deelvragen.....	4
3.3 Afbakening.....	4
4. Formulering beleidstheorie	5
5. Definitie begrippen.....	5
6. Operationalisering.....	6
7. Normen c.q. normering	6
8. Keuze type onderzoek	7
9. Selectie van de onderzoeksobjecten	7
10. Gegevensverzameling en -verwerking.....	7
11. Oordeel over uitbesteden van het onderzoek	8
12. Conceptbegroting, tijdsduur en opleveren eindrapport	8
13. Planning op hoofdlijnen.....	9
Lijst van Tabellen.....	10
Gebruikte bronnen	10

1. Aanleiding

Het opstellen van een jaarlijks onderzoeksprogramma door de Rekenkamercommissie Steenbergen (voortaan te noemen: RKC), gebeurt aan de hand van de 'Nota van werkwijze van de RKC Steenbergen'. Op basis van de in de Nota vastgelegde criteriakeuze, heeft de RKC haar afweging en keuze gemaakt om in de periode 4de kwartaal 2019 – 2de kwartaal 2020 een onderzoek uit te voeren naar het onderwerp *Duurzaamheid in de gemeente Steenbergen*.

Dit voorliggend onderzoeksvoorstel geeft inzicht in:

- uitgangspunten en achtergronden van het onderzoek;
- de wijze waarop de RKC het onderzoek gaat uitvoeren.

2. Probleemanalyse

Beleidsmatig maakt de gemeente Steenbergen zich sinds 2012 sterk voor duurzaamheid (of duurzame ontwikkeling). In de literatuur zijn verschillende definities van de term duurzaamheid terug te vinden. Een vaak gebruikte definitie komt uit een rapport van 1987: 'Our common future', ook wel het Brundtland-rapport, dat vernoemd is naar de voorzitter van de commissie die destijds het rapport heeft uitgebracht. Het rapport riep voor het eerst op tot duurzame ontwikkeling waarvan de definitie luidt: 'een ontwikkeling die tegemoetkomt aan de noden van het heden, zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien in het gedrang komen'¹. Duurzame ontwikkeling op de lange termijn kan alleen worden gewaarborgd wanneer vooruitgang wordt geboekt op zowel de sociale aspecten ('people'), de milieuaspecten ('planet') en de economische aspecten ('profit'). Waarbij er tevens sprake moet zijn van harmonie tussen de drie p's.

In de praktijk betekent dit dat in de gemeente Steenbergen:

- gewerkt wordt aan een gezonde, veilige en leefbare samenleving;
- verspilling (en uitputting) van grond- en hulpstoffen, water en energie wordt voorkomen;
- gewerkt wordt aan energietransitie, CO₂-reductie en aan het, uitfaseren van het gebruik van fossiele brandstoffen
- alternatieven worden toegepast voor voorraden die op termijn schaars of moeilijk toegankelijk worden (innovatie);
- sociale aspecten zoals tegengaan armoede, eerlijke handel en arbeidsparticipatie worden bevorderd;
- een bijdrage wordt geleverd aan het behoud van natuur, biodiversiteit en groene ruimte;
- in het kader van een duurzame ontwikkeling klimaatverandering, en zeespiegelstijging zoveel mogelijk wordt voorkomen;
- langetermijndenken wordt gestimuleerd;
- bij dit langetermijndenken alle aspecten worden meegenomen die onderdeel zijn van de zogenaamde 'people, planet, profit'-gedachte.

In het document *Duurzaamheidsnota Steenbergen 2012-2020* wordt door middel van een indeling naar Visie, Strategie en Programma een overkoepelend strategisch kader gegeven voor de verduurzaming van de gemeente. Op verschillende thema's zijn ambities geformuleerd en instrumenten en acties benoemd waarmee deze ambities (subdoelen) kunnen worden volbracht. Naast de ambities die in dit document zijn geformuleerd, is er door de coalitie in het coalitieprogramma tot doel gesteld om in de gemeente Steenbergen een Gemeentelijke Duurzaamheidsindex (in het vervolg te noemen: GDI) te hebben waarmee de gemeente in de top 100 van Nederland komt te staan. Ook is op het gebied van bouwen en wonen een verdiepingsslag in de duurzaamheidsambities gemaakt in het *Convenant Duurzaam Bouwen*. Uiteindelijk leiden deze documenten tot een zeer uitgebreide set ambi-

---

¹ Our Common future, World Commission on Environment and Development, 1987.

ties op het gebied van duurzaamheid. In de Uitvoeringsprogramma's Duurzaamheid wordt voor de ambities tweemaal inzichtelijk gemaakt wat de stand van zaken is op het gebied van de ambities en wat de concrete vervolgstappen zijn.

Daarnaast is in het coalitieakkoord 2014-2018 uitgesproken om de thema's duurzaamheid & innovatie hoger op de agenda zetten. Duurzaamheid & innovatie wordt niet enkel gezien als een opdracht om bewust om te gaan met de natuurlijke middelen. Het wordt ook gezien als een kans waardoor duurzaamheid vanaf 2015 een apart programma is gaan vormen in de programmabegroting. Om het gemeentelijk beleid richting te geven wordt gebruik gemaakt van de gemeentelijke duurzaamheidsindex (GDI) als basis. Met deze index wordt gemeten op welke terreinen de gemeente Steenbergen vooruitgang heeft geboekt als duurzame gemeente.

Door de relevantie die ook blijkt uit het coalitieakkoord en de daarbij ontstane brede (en uitdijende) set ambities die de gemeente Steenbergen op het gebied van duurzaamheid heeft benoemd, is het voor de RKC relevant om de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid inzichtelijk te maken. Dit gebeurt door te beoordelen of de ambities allemaal ook haalbaar en meetbaar zijn en om te beoordelen of de gekozen ambities, doelstellingen en het gekozen instrumentarium zorgen voor het effectief bijdragen aan een duurzamer en daarmee leefbaar Steenbergen.

3. Doelstelling

De RKC beoogt met dit onderzoek de gemeenteraad op hoofdlijnen inzicht en een beoordeling te geven van het Uitvoeringsprogramma 'Duurzaamheid 2016-2018 Gemeente Steenbergen'.

3.1 Vraagstelling

De centrale vraag van het onderzoek luidt als volgt:

Op welke wijze voert de gemeente Steenbergen het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2016-2018 uit en in hoeverre is deze uitvoering doeltreffend en doelmatig?

3.2 Deelvragen

De centrale vraag is uitgewerkt in de volgende 4 deelvragen:

1. Wat is de stand van zaken van het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2016-2018?
2. Zijn de uitgangspunten van het Uitvoeringsprogramma voldoende concreet geformuleerd?
3. In welke mate wordt de GDI-monitor effectief gebruikt?
4. Is de gemeenteraad doormiddel van de begroting, jaarverslag of andere stukken voldoende geïnformeerd door het college, over de resultaten van het Uitvoeringsprogramma en de uitgaven ervan?

3.3 Afbakening

De volgende onderdelen bepalen de afbakening van het onderzoek:

- Het onderzoek richt zich in principe op de periode vanaf 2012.
- De deelvragen 1, 2 en 3 beantwoordt de RKC op basis van documentenonderzoek, andere relevante informatie en interviews met de verantwoordelijk portefeuillehouder(s) en gemeenteambtenaren.
- Het is mogelijk dat de RKC ten aanzien van deelvraag 3 een enquête uitvoert onder externe partijen/betrokkenen die effecten ondervinden van het duurzaamheidsbeleid van de gemeente.
- De beantwoording van deelvraag 4 volgt uit de resultaten van het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2016-2018.

4. Formulering beleidstheorie

Zoals hiervoor omschreven in de probleemanalyse, is het uitgangspunt van het duurzaamheidsbeleid ontleend aan de definitie van duurzaamheid uit het Brundtland-rapport van de Verenigde Naties. De beleidsdoelen worden hier ingedeeld in twee pijlers: *zelf doen*, en *anderen stimuleren*. De beleidstheorie bij deze twee pijlers is als volgt:

Zelf doen:

Gemeente Steenbergen geeft zelf het goede voorbeeld op het gebied van duurzaamheid

→ *Dit doet zij door:*

- *Zelf duurzaam te ondernemen*

- *Hierover actief te communiceren*

→ *Anderen worden gemotiveerd om ook met duurzaamheid aan de slag te gaan*

→ *Duurzaamheid wordt verankerd in het gedrag en wordt het vanzelfsprekend (een leefwijze i.p.v. een hype)*

→ *Een leefbare samenleving*

Anderen stimuleren:

Steenbergen stimuleert inwoners, bedrijven en organisaties op het gebied van duurzaamheid

→ *Dit doet zij door:*

- *Informeren*

- *Inspireren*

- *Motiveren*

- *Reguleren*

- *Faciliteren*

→ *Hierdoor wordt duurzaamheid verankerd in het gedrag en wordt het vanzelfsprekend een leefbare samenleving*

Hierbij is het relevant om te controleren of het ingezette instrumentarium aansluit bij de beleidsdoelen.

5. Definitie begrippen

Duurzame ontwikkeling is een proces van continue verbeteringen richting duurzame wereldsamenleving. Dit betekent dat structureel en op een integrale manier gewerkt wordt aan een leefbare samenleving. Een samenleving, waarin mensen in hun basisbehoeften kunnen voorzien, zonder dat de basisbehoeften van toekomstige generaties in het gedrang komen. Duurzaamheid als overkoepelend begrip richt zich niet uitsluitend op het milieu, maar ook op mensen en op de economie (people, planet, profit). Er zijn door deze splitsing drie typen duurzaamheid die met elkaar in balans moeten zijn: milieukundige duurzaamheid, sociale duurzaamheid en economische duurzaamheid.

Landelijk wordt de duurzaamheid van iedere gemeente op (onderdelen van) people, planet en profit gemeten door middel van de GDI. Deze score geeft zowel een gemiddelde score op de gehele duurzaamheid als een deelscore per indicator. Er zijn in totaal 24 indicatoren waarvan er 8 tezamen de sub index Mens en Maatschappij vormen, 11 vormen tezamen de sub index Milieu en Energie, en 5 vormen tezamen de sub index Economie.

De doelstellingen van de gemeente Steenbergen zijn de overkoepelende doelen/effecten van het duurzaamheidsbeleid en het uitvoeringsprogramma.

6. Operationalisering

De gebruikte onderzoeksmethoden voor de beantwoording van de vier deelvragen staan in onderstaande Tabel 1 beschreven.

Deelvraag	Onderzoeksmethoden		
	Documentenanalyse	Interviews	Enquête
1. Wat is de stand van zaken van het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2016-2018?	<ul style="list-style-type: none"> • Collegeprogramma's in principe vanaf 2012 • Jaarstukken • Perspectiefnota's • Duurzaamheidsonderzoeken en evaluaties van de gemeente 	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuurlijk verantwoordelijken • Ambtelijk verantwoordelijken 	
2. Zijn de uitgangspunten van het Uitvoeringsprogramma voldoende concreet geformuleerd?	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeringsdocumenten projectplannen en procesbeschrijvingen • Afwegingcriteria van het duurzaamheidsbeleid 	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuurlijk verantwoordelijken • Ambtelijk verantwoordelijken (beleidsmakers en -uitvoerders) 	
3. In welke mate wordt de GDI-monitor effectief gebruikt?	<ul style="list-style-type: none"> • Informatie vanuit ambtenaren en bestuurders, burgers en bedrijven 	<ul style="list-style-type: none"> • Met ambtenaren, bestuurders, burgers en bedrijven 	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijkerwijze een enquête uitzetten onder betrokken burgers en bedrijven, die deelnemen of deel hebben genomen aan duurzaamheidsprojecten
4. Is de gemeenteraad doormiddel van de begroting, jaarverslag of andere stukken voldoende geïnformeerd door het college, over de resultaten van het Uitvoeringsprogramma en de uitgaven ervan?	<ul style="list-style-type: none"> • Betreffende begroting(en), jaarverslagen en raadsvoorstellen 	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuurlijk verantwoordelijken • Ambtelijk verantwoordelijken, zowel van beleidsontwikkeling als van beleidsuitvoering • Raadsleden? 	

Tabel 1: Operationalisering

7. Normen c.q. normering

Om een afgewogen en objectief onderzoek tot stand te brengen, is het belangrijk om de gevonden onderzoeksuitkomsten te 'confronteren' met vooraf gestelde normen ofwel beoordelingscriteria. De in dit onderzoek geformuleerde normen staan per deelvraag weergegeven in Tabel 2.

Deelvraag	Normen/beoordelingscriteria
1. Wat is de stand van zaken van het Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2016-2018?	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is het beleid en wie is verantwoordelijk? • Hoeveel geld wordt hieraan uitgegeven? • Wat is bekend over de resultaten (prestaties, effecten, doelmatigheid) van het uitvoeringsprogramma 2016-2018? • De doelstellingen en ambities op het gebied van duurzaamheid zijn inzichtelijk • De doelstellingen en ambities op het gebied van duurzaamheid zijn SMART geformuleerd • De doelstellingen en ambities op het gebied van duurzaamheid sluiten logisch aan op de visie

2. Zijn de uitgangspunten van het Uitvoeringsprogramma voldoende concreet geformuleerd?	<ul style="list-style-type: none"> • Er is inzichtelijk op welke wijze het uitvoeringsprogramma wordt uitgevoerd • Er wordt voldoende verantwoord op welke manier er aan het duurzaamheidsbeleid wordt bijgedragen • Er is inzichtelijk welke partijen er betrokken zijn bij de uitvoering van het uitvoeringsprogramma en welke rol deze partijen vervullen
3. In welke mate wordt de GDI-monitor effectief gebruikt?	<ul style="list-style-type: none"> • De instrumenten hangen logisch samen met de gemeentelijke ambities • Gemeentelijke doelstellingen worden of zijn gerealiseerd • De ingezette instrumenten hebben geleid tot het realiseren van de gemeentelijke ambities • De ingezette instrumenten hebben geleid tot het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen
4. Is de gemeenteraad doormiddel van de begroting, jaarverslag of andere stukken voldoende geïnformeerd door het college, over de resultaten van het Uitvoeringsprogramma en de uitgaven ervan?	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeenteraad is voldoende geïnformeerd door het college

Tabel 2: Normenkader

8. Keuze type onderzoek

Een beschrijvend/verkennd onderzoek van de inhoudelijke uitvoering van het Duurzaamheidsprogramma 2016-2018.

9. Selectie van de onderzoeksobjecten

1. Inwoners
2. Bedrijven, waaronder:
  - Agro & Food Cluster Nieuw Prinsenland
<http://www.nieuwprinsenland.nl/nl/>
  - Vereniging Glastuinbouw Steenbergen
<http://www.glastuinbouw-steenbergen.nl/>
3. Woningcorporaties
4. Verenigingen/stichtingen
5. Ambtelijke vertegenwoordigers
  - a. Beleid Duurzaamheid
  - b. Afval
  - c. Energie
  - d. Woningbouw

10. Gegevensverzameling en -verwerking

Voor het onderzoek zal gebruik gemaakt worden van:

- Deskresearch

Documentanalyse van relevante beleids- en verantwoordingsstukken.

- (diepte) interviews

Met betrekking tot de rol van verbonden partijen en de samenhang tussen instrumenten en gemeentelijke ambities.

- Data-analyse

Kwantitatieve gegevens over de (ontwikkeling) van de indicatoren en doelrealisatie.

- (digitale) enquête

Afhankelijk van de indicatoren van de duurzaamheidsambities wordt een enquête ingezet om de ontwikkeling van de ambities/doelstellingen te meten.

11. Oordeel over uitbesteden van het onderzoek

Omdat de RKC in 2017 heeft besloten om zelf onderzoeken uit te voeren, is het uitgangspunt om niet uit te besteden. Echter, indien gedurende het onderzoek blijkt dat toch onverhoopt ondersteuning nodig is voor bepaalde onderdelen/onderwerpen van het onderzoek, dan zal alsnog gebruik gemaakt worden van uitbesteden.

12. Conceptbegroting, tijdsduur en opleveren eindrapport

De onderstaande Tabel 3 geeft een globaal inzicht in de conceptbegroting, de geplande werkzaamheden met bijhorende urenraming, en periode van oplevering van het eindrapport.

Onderzoekfase	Uit te voeren werkzaamheden	Uren raming	Kostenraming	Realisatie van de uren + korte toelichting op de werkzaamheden
a) Verzamelen en ordenen van de gegevens	<ul style="list-style-type: none"> - Informatie opvragen en bestuderen van relevante (beleid)documenten. - Voorbereiden en afnemen interviews met de verantwoordelijk portefeuillehouder en (beleid)ambtenaren. - Voorbereiden van interviews met burgers die betrokken zijn of zijn geweest in duurzaamheidsprojecten. - Afnemen interviews met burgers die betrokken zijn of zijn geweest in duurzaamheidsprojecten. - Hoor en wederhoor toepassen, en verwerken interviews. - Voorbereiden en opstellen van vragen voor een uit te voeren enquête. - Uitvoeren en verwerken van een enquête. 	220		
b) Analyseren van de gegevens.	<ul style="list-style-type: none"> - Systematisch classificeren van de gegevens. - Het toepassen van (statistische) technieken op de gegevens. - Verbanden opsporen en toetsen. - Interpreteren van de analysegegevens in het kader van de onderzoeksvragen. 	76		

c) Samenstellen van het onderzoeksrapport	- Teksten schrijven, opmaken van de inhoud en redigeren.	24		
TOTAAL		320	€ 19.200	
Eindrapport gereed:		2de kwartaal 2020		

Tabel 3: Conceptbegroting, urenraming en oplevering

13. Planning op hoofdlijnen

Onderdeel	Datum bespreken/gereed	Uit te voeren door	Opmerkingen
Onderzoeksvoorstel Duurzaamheid (OVD) versie 0.2 bespreken in RKC-vergadering	11 september 2019, bespreken	Gehele RKC	Is afgerond
Definitief versie OVD opstellen	22 oktober 2019, gereed	Voorzitter RKC	Is afgerond
Definitief vaststellen van het OVD	Uiterlijk 23 oktober, gereed	Gehele RKC	Is afgerond
Aanbieden per brief van het OVD aan: raad en college	Uiterlijk eind oktober 2019	Secretaris RKC	De brief met het OVD via de controller met cc aan de Griffie van de gemeente Steenbergen aanbieden aan respectievelijk de raad en het college
Start onderzoek	1 ^{ste} helft november 2019	Drie onderzoekers van de RKC	
Deskstudie, afnemen interviews, interview verslagen uitwerken, onderzoekdata analyseren, samenstellen onderzoeksrapport en rapport aanbieden aan het college en de gemeenteraad	November 2019 – juni 2020 en voor het zomerreces aanbieden van het onderzoeksrapport aan de gemeenteraad	Drie onderzoekers van de RKC	

Tabel 4: Planning op hoofdlijnen

De uitvoering en afstemming van de planning gebeurt gedurende het gehele onderzoek in overleg tussen de RKC en de controller en de Griffie van de gemeente Steenbergen.

Lijst van Tabellen

Tabel 1: Operationalisering	6
Tabel 2: Normenkader.....	7
Tabel 3: Conceptbegroting, urenraming en oplevering	9

Gebruikte bronnen

- Het ontwerpen van een onderzoek, P. Verschuren en H. Doorewaard, 2015
- Organisatieonderzoek, A.H. van der Zwaan, 2003
- Website gemeente Steenbergen
- Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2016-2018 gemeente Steenbergen
- Duurzaamheidsnota Steenbergen 2012-2020
- Gemeente Steenbergen, coalitieprogramma 2014-2018
- Convenant duurzaam bouwen
- Website VNG
- Our Common future, World Commission on Environment and Development, 1987, zie:
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
- <https://www.cbs.nl/nl-nl/economie/landbouw/monitor-duurzame-agro-grondstoffen-2016/toelichtingen-homepage-agro-grondstoffen/duurzaamheid>
- <https://www.gdindex.nl/>
- Duurzaamheidsverslag Nieuw Prinsenland, 2018
- Raadsmededeling duurzaamheidsverslag AFC Nieuw Prinsenland